ONDERZOEKSPROGRAMMA

WAARDE EN WAARDERING VAN CULTUUR

WETENSCHAPSGEBIED CULTUURWETENSCHAPPEN
FACULTEIT CULTUUR- & RECHTSWETENSCHAPPEN
OPEN UNIVERSITEIT

2015-2020

Onderzoeksprogramma 2015-2020
wetenschapsgebied Cultuurwetenschappen
Faculteit Cultuur- & Rechtswetenschappen
Open Universiteit

J.J. Grandville, "La Mode",
in: *Un autre monde. Transformations, visions, incarnations ... et autres choses,* Parijs 1844

WAARDE EN WAARDERING VAN CULTUUR

In de Faculteit Cultuur- en Rechtswetenschappen wordt onderzoek verricht binnen de wetenschapsgebieden waarop ook onderwijs wordt verzorgd. Net als in dat van Rechtswetenschappen vindt in het wetenschapsgebied Cultuurwetenschappen (CW) onderzoek plaats op basis van een gedeeld onderzoeksprogramma, waarbinnen elk van de vier disciplines eigen zwaartepunten of subthema's heeft geformuleerd. CW kent vier disciplines, te weten Filosofie, Geschiedenis, Kunstgeschiedenis en Letterkunde. Het eerste onderzoeksprogramma van het wetenschapsgebied (toen nog faculteit) CW ging uit van het discipline-overstijgend thema 'Traditie en venieuwing' en gold de periode 2007-2011.

In 2011 werd de taakstelling van CW uitgebreid met de begeleiding van buitenpromovendi waartoe in dat jaar vijf deeltijdhoogleraren werden aangesteld. Hiermee kwam het totaal aantal hoogleraren op zeven (inclusief de toenmalige decaan, wiens hoogleraarschap ook is gekoppeld aan promovendi-begeleiding; hij gaat per 28-09-2015 met emeritaat). Per april 2015 is de aanstelling van een van de hoogleraren Kunstgeschiedenis, die sinds 01-07-2014 de rol van coördinator onderzoek vervult, uitgebreid tot full time. In de tweede helft van 2015 zal een nieuwe hoogleraar filosofie worden geworven.

Voorafgaand aan de formulering van een nieuw onderzoeksprogramma is in 2013 een zelfevaluatie (*Onderzoek in de Cultuurwetenschappen. Midterm Review*) opgesteld over het onderzoek van CW in de periode 2007-2012. Deze is vervolgens voorgelegd aan een *midterm review* commissie. Haar bevindingen en adviezen zijn verwerkt in het onderhavige, nieuwe interdisciplinaire onderzoeksprogramma, 'Waarde en waardering van cultuur', dat is opgesteld na de voltooiing van de reorganisatie waarbij de voormalige faculteit CW is gefuseerd met die van RW. Het programma geldt de periode 2015-2020.

Heerlen, juli 2015

Prof.dr. Evert F. Stamhuis

Decaan Faculteit Cultuur- en Rechtswetenschappen

INHOUD

1	Contouren van het onderzoeksprogramma 'Waarde en waardering van cultuur'	3
2	De totstandkoming van het onderzoeksprogramma	4
3	Midterm review en nabeschouwing van de visitatiecommissie Kunst en Cultuur	5
4	Subthema's van het programma 'Waarde en waardering van cultuur'	6
4.A	*DISCIPLINE FILOSOFIE*	7
	1.' Het wijsgerige denken over mens en cultuur'	7
	2. 'De wisselwerking tussen filosofie en wetenschap'	8
4.B	*DISCIPLINE GESCHIEDENIS*	9
	1. 'De natiestaat als ruimte, praktijk en idee, 1750-1850'	10
	2. 'De modernisering van de natiestaat, 1900-2000'	10
	3. 'Erfgoed en nationale indentiteit in de 20e eeuw	11
4.C	*DISCIPLINE KUNSTGESCHIEDENIS*	12
	'Beeldvorming en identiteit'	12
4.D	*DISCIPLINE LETTERKUNDE*	14
	1. 'Cultuurbemiddeling en cultuurparticipatie'	14
	2. 'Literatuur als sociaal en esthetisch discours'	14
5	Relatie onderzoek en (master)onderwijs	15
6	Strategie en ambitie	16
7	Personele middelen	17
8	Prestatienorm en ambitie	17
9	Promotietrajecten	17
	Buitenpromovendi	17
	Kwaliteitsbewaking promotietrajecten	18
10	Kwaliteitswaarborgen	19

1 Contouren van het onderzoeksprogramma 'Waarde en waardering van cultuur'

Cultuur is geen vanzelfsprekend en statisch gegeven, maar wordt voortdurend overdacht, herijkt en vormgegeven. Mede onder invloed van de globalisering en digitalisering is het tempo waarin dit in de moderne samenleving gebeurt veel hoger dan voorheen of het wordt in ieder geval als zodanig ervaren. Er is een sterk toegenomen besef dat de grondslagen van het denken en handelen binnen het domein van de cultuur minder onaantastbaar zijn dan gedacht en dus onderwerp van discussie kunnen zijn. De huidige mogelijkheden om directer, sneller en vollediger kennis te nemen van een rijk scala aan andersoortige, onbekende of 'vreemde' cultuuruitingen genereert niet alleen nieuwe kennis, maar opent vooral ook de weg om vertrouwde, veelal historisch gegroeide aannames in een ander daglicht te plaatsen. Dit alles heeft het inzicht versterkt dat cultuuruitingen hun betekenis nooit ontlenen aan intrinsieke waarden alleen. Dat geldt voor de beeldende kunst en literatuur, maar ook voor de wetenschapsbeoefening, de geschiedschrijving of bijvoorbeeld fenomenen als staats- en natievorming. Bij de productie en receptie ervan, en in de cultuurbemiddeling en cultuurparticipatie spelen evenzeer ethische, ideologische, politieke, sociale of economische opvattingen een belangrijke rol. Ze zijn direct of indirect medebepalend voor de betekenis en de status die aan een cultuuruiting worden toegekend, of juist ontzegd. Omgekeerd worden deze opvattingen beïnvloed door de cultuuruitingen als waardegebonden betekenisdragers. Er is een tweerichtingsverkeer tussen beide. Kortom, de aan cultuuruitingen toegekende waarden zijn niet universeel. Ze kunnen onder meer variëren per geografisch of ideologisch gedefinieerde bevolkingsgroep. Bovendien leert de geschiedenis dat de waarden geen tijdloos gezicht hebben, maar continu aan verandering onderhevig zijn, wat ook zijn neerslag vindt in de historische onwikkeling van de cultuuruitingen.

De bestudering van dit complexe mechanisme van cultuur en haar geschiedenis vormt de kern van het onderzoek bij het cluster CW. Het betreft het onderzoek naar enerzijds de waarden die ten grondslag liggen aan het spel van de cultuur en haar regels: aan de totstandkoming van cultuuruitingen, de participatie erin, de omgang ermee, het beheer ervan, de gebruikers, de kanalen waarlangs de cultuuruitingen toegankelijk worden gemaakt, of bijvoorbeeld aan de denkwereld van de personen of instanties die hier een rol in spelen. Tot het onderzoeksdomein behoort anderzijds ook de maatschappelijke betekenis van de cultuuruitingen, dat wil zeggen hun zingevende, samenbindende, cognitieve en kritische functies in de samenleving. Het onderzoek heeft betrekking op zowel de huidige waardetoekenning en omgang met cultuuruitingen, als op die uit het relatief recente verleden (vanaf de achttiende eeuw), waartoe wij ons als erfgenamen telkens weer te verhouden hebben.

Kennis over en inzicht in het gevarieerde en veranderlijke karakter van de waarde en waardering van cultuur zijn van groot maatschappelijk belang. Ze zijn immers onmisbaar voor een gefundeerde opinie- en besluitvorming in vele geledingen van de cultuursector en de maatschappij in het algemeen. Het hier centraal gestelde onderzoek heeft dan ook niet alleen wetenschappelijk nut, maar dient direct een maatschappelijk belang. Het vormt de basis voor culturele (zelf)reflectie en past in dat opzicht bij een universiteit die een kritische rol wil spelen in de samenleving. Juist in de huidige maatschappij, waarin op zo'n fundamenteel niveau zo snel en zo veel lijkt te veranderen in het toekennen of afwijzen van waarden en waardering, heeft een dergelijk onderzoek een bijzondere urgentie. Dit geeft het CW onderzoek ook een duidelijk actueel karakter.

Met het nieuwe programma spreekt de faculteit de ambitie uit om het onderzoek van de vier disciplines die het cluster CW omvat – filosofie, (cultuur)geschiedenis, kunstgeschiedenis en

letterkunde – onderling op elkaar af te stemmen en de aanwezige kennis, inzichten en expertises in te zetten voor een interdisciplinaire bestudering van cultuurhistorische vraagstukken. Hiermee wordt voortgebouwd op wat de afgelopen jaren al in het onderwijsprogramma van de masteropleiding in gang is gezet.

2 De totstandkoming van het onderzoeksprogramma

Het onderzoeksprogramma 'Waarde en waardering van cultuur' is het resultaat van overleg op verschillende niveau's van de OU. Hiervoor is gekozen om te garanderen dat het programma niet alleen op bestuurlijke niveau's wordt erkend als passend in het profiel van de OU, maar tegelijk qua inhoud en uitvoering is verweven met de inzichten, capaciteiten en expertises van de feitelijke dragers van het onderzoek: de individuele medewerkers.

Allereerst is overleg gevoerd binnen het 'CW onderzoeksberaad' dat gevormd wordt door de hoogleraren en uhd's van de vier disciplinaire secties en dat onder leiding staat van de coördinator onderzoek, die sinds 01-07-2014 is aangewezen. Het beraad is een voortzetting van het overleg dat in het het najaar van 2011 werd gestart in de vorm van een facultaire onderzoekscommissie (van de toenmalige faculteit CW), gevormd door de hoogleraren. Hoewel het nieuwe faculteitsregelement van na de reorganisatie niet voorziet in een dergelijke commissie op het niveau van een wetenschapsgebied (in dit geval Cultuurwetenschappen, hierna ook wel aangeduid als het cluster CW) is besloten om dit overleg voort te zetten in aangepaste samenstelling; naast de hoogleraren maken nu ook de uhd's er deel van uit. Het voorziet in de behoefte aan een podium waar de direct verantwoordelijken op het gebied van onderzoek plannen met elkaar kunnen maken voor interdisciplinaire samenwerking en tot afstemming kunnen komen van het onderzoek in het kader van 'Waarde en waardering van cultuur'. Het beraad vindt minstens tweemaal per jaar plaats.[1]

Ten tweede is het onderzoeksprogramma besproken in het overleg binnen de secties afzonderlijk, waarin medewerkers met of zonder onderzoekstijd zitting hebben. Het feit dat de voorzitters van de secties tevens lid zijn van het overkoepelende 'CW onderzoeksberaad' garandeert dat het onderzoeksplan is gebaseerd op de onderzoekscapaciteiten van de 'achterban' (op sectie- en vakgroepniveau) en/of dat er een gezamenlijke visie kan worden ontwikkeld op de toekomstige ontwikkeling van het onderzoek. Binnen elke sectie zijn op basis van het gemeenschappelijk programma 'Waarde en waardering van cultuur' subthema's geformuleerd. Ze geven ieder op specifieke wijze antwoord op de opdracht om het eigen disciplinaire onderzoek in te zetten voor een stevige fundering en vergroting van interdisciplinair onderzoek, wat tegelijk een versterking kan betekenen van de eigen positie binnen het disciplinaire onderzoeksveld.

Ten derde is het onderzoeksprogramma besproken in de facultaire Onderzoekscommissie, het Bestuurlijk Overleg CW (2 juni) en het FMT op 4 juni. Ten slotte is de definitieve versie van het programma nogmaals voorgelegd aan alle CW leden tijdens een clusterbrede bijeenkomst (op 24 juni 2015).

De uiteindelijke tekst van het onderzoeksprogramma is opgesteld door de coördinator onderzoek, prof.dr. Paul van den Akker.

---

[1] De samenhang tussen interdisciplinair en disciplinair onderzoek en de relatie tussen onderzoek en onderwijs vormden ook het hoofdonderwerp van gesprek tijdens een tweedaagse bijeenkomst in september 2014 van de leden van het CW-onderzoeksberaad, de opleidingsmanager en het hoofd Faculteitsbureau CenR, onder voorzitterschap van de decaan.

3 Midterm review en nabeschouwing van de visitatiecommissie Kunst en Cultuur

Het onderzoeksprogramma vormt de basis voor een vernieuwing van de interdisciplinaire samenwerking én kwaliteitsverbetering van het disciplinaire onderzoek. Wat het interdisciplinaire onderzoek betreft: juist de vier CW-disciplines van de OU hebben de potentie om tezamen op het onderzoeksgebied een geheel te vormen dat meer is dan de som der delen. In 2013 heeft de *midterm review* commissie er terecht op gewezen dat CW wat dat betreft een unieke positie kan innemen in het onderzoeksveld. 'Inhoudelijk biedt het concept "cultuurwetenschap" goede kansen voor interdisciplinariteit, en kruisbestuiving tussen disciplines als filosofie, geschiedenis, kunstgeschiedenis, en letterkunde', aldus de commissie in haar rapport. De omschrijving van het vorige interdisciplinaire onderzoeksthema, 'Traditie en vernieuwing', was volgens de commissie te globaal en te vaag en zij zag in de publicaties en het aanbod van het masteronderwijs de mogelijkheden voor interdisciplinare samenwerking onvoldoende terug. Met het nu gepresenteerde onderzoeksprogramma wordt haar advies om tot een concretere uitwerking te werken ter harte genomen. Het programma is nadrukkelijk bedoeld als leidraad voor de komende vijf jaar voor onder meer het organiseren van congressen en het opzetten van publicaties en zal als zodanig ook een belangrijk uitgangspunt vormen bij het aanstellingbeleid, het zoeken naar onderzoeksfinanciering (onder meer in het kader van het door het CvB in het voorjaar van 2015 ingestelde Strategisch fonds onderzoek), de toebedeling van onderzoektijd aan medewerkers, en bij samenwerking met andere instellingen.

Een houvast bij de opstelling van het nieuwe onderzoeksprogramma bood ook het in september 2014 gepubliceerde rapport *Kunst en Cultuur. Nabeschouwing op een visitatieronde* van de visitatiecommissie Kunst en Cultuur. Dit rapport verscheen op eigen initiatief van de commissie, nadat zij in het najaar van 2012 en de eerste helft van 2013 haar oordeel had geveld over 37 opleidingen aan tien universiteiten. Met haar nabeschouwing hoopte de commissie 'bij te dragen aan de ontwikkeling van uw kunst- en cultuuropleidingen in de komende jaren'.

De in de nabeschouwing vermelde aanbevelingen strekken verder dan alleen het onderwijs en hebben betrekking op, zoals de commissie stelt, de noodzaak tot 'het herdenken van het kennisveld van de geesteswetenschappen of cultuurwetenschappen' nu de universiteiten in het recente verleden 'de traditionele cultuurstudie ... grondig hebben herschikt'. De commissie onderscheidt in dat verband twee elkaar kruisende hoofdbenaderingen van cultuur aan de universiteiten. Met het thema 'Waarde en waardering van cultuur' vindt het onderzoek van Cultuurwetenschappen van de OU aansluiting bij beide. In de eerste benadering, aldus de commissie, staat de vraag centraal 'naar de "culturele indentiteit" en de manier waarop deze gevormd, uitgedrukt of gerepresenteerd, en gepercipieerd wordt. ... Deze studie is relatief domeinonafhankelijk: de vragen of problematieken zijn niet primair objectgericht'. Zoals hieronder zal blijken, past deze omschrijving nog het meeste bij de inbreng van het onderzoek vanuit de disciplines Filosofie en Geschiedenis. Die van het onderzoek van de disciplines Kunstgeschiedenis en Letterkunde sluit eerder aan bij de tweede door de commissie onderkende benaderingswijze, waarin cultuur wordt opgevat als 'een materiële productie van werken of cultuuruitingen die een samenleving waardevol en belangrijk genoeg beschouwt om ze te maken, door te geven en steeds te herinterpreteren, en/of die voldoende kwaliteitsvol, complex en relevant zijn om een duidingsinteresse op te wekken'. Terecht wijst de commissie er voorts op dat het herdenken van het kennisveld ook moet leiden tot nadere reflectie van elke universiteit op haar rol 'als cultuurdrager'. De universiteit is immers 'de instelling die kennis ontwikkelt, bewaart,

doorgeeft, en zo publiek ter beschikking stelt. De groep wetenschappers die op een kennisdomein werkt draagt gezamenlijk de maatschappelijke verantwoordelijkheid voor het beheren van die kennis. De geesteswetenschappen *bestuderen* de cultuur niet alleen, maar zijn zelf een belangrijk centrum van cultuur*productie* en van hoogst belangrijke "symbolische arbeid".' In overeenstemming hiermee moet de titel van het onderzoeksprogramma 'Waarde en waardering van cultuur' dan ook niet alleen worden opgevat als een verwijzing naar het object of domein van onderzoek, maar ook naar wat CW de komende jaren beoogt te produceren: een reflectie op waarde en waardering van cultuur. Dit opent overigens ook een venster naar samenwerking met het wetenschapsgebied Rechtswetenschappen, dat in zijn onderzoeksprogramma veelvuldig verwijst naar de veranderingen in de toekenning van waarden en de gevolgen daarvan voor onder meer voor het privaatrecht (en burgerlijk procesrecht in algemene zin), het Europees recht, het bestuursrecht en het strafrecht, én gevolgen op het meer rechtstheoretische vlak.

4 Subthema's van het programma 'Waarde en waardering van cultuur'

In het programma 'Waarde en waardering van cultuur' zijn de vier disciplines Filosofie, Geschiedenis, Kunstgeschiedenis en Letterkunde met elkaar verbonden. Het is de ambitie van de faculteit dat het wetenschapsgebied CW zich de komende jaren in het onderzoek hierbinnen verder profileert.

Hieronder worden de disciplinaire subthema's uiteengezet, waarin elke discipline het overkoepelende thema heeft vertaald. Ze vormen er de voedingsbodem van. Omgekeerd bieden ze de vier secties ruimte om vanuit het gedeelde thema een serieuze rol te spelen in het eigen, actuele disciplinaire onderzoeksveld. (Uiteindelijk streeft de faculteit ernaar elke discipline in een van de onderzoekscholen te vertegenwoordigen, wat op dit moment nog niet het geval is.) In dit opzicht heeft het onderzoekprogramma van het cluster CW een wederkerig karakter; immers, inbedding in het disciplinaire onderzoek is een noodzakelijk voorwaarde om het interdisciplinaire onderzoeksprogramma wetenschappelijk succesvol te maken. De subthema's hebben een dubbele functie: enerzijds bieden ze de mogelijkheid om de ambitie te concretiseren van een inter- en multidisciplinaire samenwerking in het kader van het gezamenlijke thema 'Waarde en waardering van cultuur', en anderzijds versterken ze de cohesie binnen het onderzoek van elke discipline afzonderlijk, dat tot nu toe redelijk versnipperd was.

De leden van de disciplines verrichten zowel gezamenlijk als afzonderlijk onderzoek binnen de subthema's. In alfabetische volgorde zijn de subthema's:

- Beeldvorming en identiteit [discipline Kunstgeschiedenis]
- Cultuurbemiddeling en cultuurparticipatie [discipline Letterkunde]
- Literatuur als sociaal en esthetisch discours [discipline Letterkunde]
- Ruimten van de natiestaat [discipline Geschiedenis]
- De wisselwerking tussen filosofie en wetenschap [discipline Filosofie]
- Het wijsgerige denken over mens en cultuur [discipline Filosofie]

4.A *DISCIPLINE FILOSOFIE*

Het onderzoek van de discipline filosofie concentreert zich op twee subthema's: 'Het wijsgerige denken over mens en cultuur' en 'De wisselwerking tussen filosofie en wetenschap'.

1 'Het wijsgerige denken over mens en cultuur'

Onder de noemer 'Het wijsgerige denken over mens en cultuur' worden drie onderwerpen onderzocht: (1) de interacties tussen literatuur en cultuurkritiek, (2) de cultuur- en geschiedfilosofische verwerking van de Eerste Wereldoorlog, en (3) veranderingen in het denken over het menselijk subject.

Het onderzoek naar het eerste onderwerp – de interacties tussen literatuur en cultuurkritiek – richt zich op de relaties tussen de literatuur en het filosofische denken over mens en cultuur, met name op de wijze waarop in de 20e- en 21e-eeuwse literatuur gereflecteerd wordt op de ontwikkelingen binnen de westerse cultuur. Voorbeelden van concrete thema's zijn mensbeelden, de vrije wil, liefde, vervreemding, de relatie tussen mens en techniek, en culturele identiteit. Voorbeelden van in relatie tot dergelijke filosofische thema's bestudeerde auteurs zijn T.S. Eliot, Hermann Broch, Thomas Mann, Marcel Proust, Saul Bellow en Michel Houellebecq. Inhoudelijk is het onderzoek rechtstreeks gerelateerd aan het clusterbrede thema 'Waarde en waardering van cultuur': het richt zich immers op filosofische vragen over de westerse cultuur en de mens binnen die cultuur. Het onderzoek heeft een interdisciplinair karakter en speelt zich af op het snijvlak van de filosofie en de (vergelijkende) literatuurwetenschap, waarbij ook de cultuurhistorische context een belangrijke rol speelt. Dit onderzoek naar de interacties tussen literatuur en cultuurkritiek wordt verricht door dr. Jeroen Vanheste.

Het onderzoek naar het tweede onderwerp – de cultuur- en geschiedfilosofische verwerking van de EersteWereldoorlog – richt zich in het bijzonder op de impact die het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog heeft gehad op denkers als Meinecke, Troeltsch, Scheler en Lessing. Auteurs als deze reflecteerden op de oorlog en zijn betekenis. Was er bijvoorbeeld wel, zoals voordien algemeen werd aangenomen, sprake van vooruitgang in de geschiedenis? Hadden de waarden van het christendom nog wel betekenis? Hadden de natuurwetenschappen en de techniek niet laten zien dat zij vooral vernietigende krachten waren, die niet bijdroegen maar juist afbreuk deden aan het heil der mensheid? Was de westerse beschaving wel, zoals in de negentiende eeuw werd gedacht, superieur aan de beschavingen van andere werelddelen? Ook voor dit onderzoek geldt dat het een interdisciplinair karakter heeft (zowel geschiedfilosofische en cultuurfilosofische als cultuurhistorische elementen spelen een rol) en dat het een direct verband heeft met het clusterbrede thema 'Waarde en waardering van cultuur', in de specifieke context van het vroegtwintigste-eeuwse Europa. Dit onderzoek wordt verricht door drs. Herman Simissen.

Het onderzoek naar het derde onderwerp – veranderingen in het denken over het menselijk subject – beweegt zich vooral op het terrein van de fenomenologie. Denkers als Nietzsche, Freud en Husserl problematiseerden de notie van het 'menselijk subject' en maakten het nodig om zaken als individualiteit, subjectiviteit, autonomie en authenticiteit te herijken. Het onderzoek is met name toegespitst op de kritiek van Heidegger op de termen waarin de westerse mens denkt over zichzelf en over onderwerpen als wetenschap, techniek, rationaliteit, waarheid en kunst. Als 'denken over de mens in de moderniteit' is het onderzoek duidelijk gerelateerd aan het clusterbrede thema 'Waarde en waardering van cultuur'. Dit onderzoek, dat meer dan de hierboven genoemde (interdisciplinaire)

onderzoekslijnen een disciplinair filosofisch karakter heeft, wordt verricht door dr. Elisabeth den Hartog-de Haas.

2 'De wisselwerking tussen filosofie en wetenschap'

Binnen dit onderzoeksthema wordt de wisselwerking tussen filosofie en wetenschap zowel historisch als systematisch benaderd. Historisch gesproken, van de antieken tot de vroegmoderne periode, was het grootste deel van wat we tegenwoordig 'wetenschap' noemen een integraal onderdeel van de filosofie. Dit verklaart waarom grondleggers van de moderne filosofie zoals Descartes, Locke en Leibniz ook een prominente rol binnen de geschiedenis van de wetenschap bekleden, en waarom, vice versa, natuurwetenschappers als Galilei en Newton zichzelf als filosofen beschouwden. Het was echter juist de wetenschappelijke revolutie van de zeventiende en achttiende eeuw die veroorzaakte dat de verschillende natuur- en sociale wetenschappen zich los begonnen te maken van de filosofie. De filosofie heeft op verschillende manieren gereageerd op deze ontwikkeling. Terwijl sommige stromingen een grondige scheiding tussen filosofie en wetenschap bewerkstelligden door een onderscheid te maken tussen 'filosofische waarheid' en 'wetenschappelijke waarheid', beschouwden andere stromingen de filosofie juist als samenhangend met de wetenschap, met als enige verschil de generaliteit van de vragen die worden gesteld.

Het onderzoeksthema 'De wisselwerking tussen filosofie en wetenschap' omvat vijf onderwerpen: (1) de genoemde wisselwerking in de vroegmoderne tijd, (2) de relaties tussen de (aristotelische) filosofie en het christelijke geloof en tussen filosofie en wetenschap in de middeleeuwen, (3) de opkomst van de negentiende-eeuwse neo-scholastiek, (4) de fundamentele aard van 'mind', en (5) 'Embedding Embodied Cognition'

Het onderzoek naar het eerste onderwerp – de wisselwerking tussen filosofie en wetenschap in de vroegmoderne tijd – is met name toegespitst op de mathematisering van het wereldbeeld, de metafysische fundering van vroegmoderne natuurwetenschap, de relatie tussen kosmologie, mechanica en materietheorieën in de zeventiende en achttiende eeuw en de rol van gedachte-experimenten in de geschiedenis van de wetenschap en de filosofie. Dit onderzoek wordt verricht door prof. dr. Carla Rita Palmerino.

In het onderzoek naar het tweede onderwerp – de relaties tussen de (aristotelische) filosofie en het christelijke geloof en tussen filosofie en wetenschap in de middeleeuwen – wordt specifiek aandacht besteed aan de rol van de theologie in de metafysica van de middeleeuwse filosoof Johannes Buridanus. Dit onderzoek wordt verricht door dr. Femke Kok.

In het onderzoek naar het derde onderwerp – de opkomst van de negentiende-eeuwse neo-scholastiek – is de focus gericht op het ageren van de negentiende-eeuwse neo-scholastiek tegen de ontwikkeling van de filosofie sinds de Verlichting en de Franse revolutie, en op de pogingen ervan om een christelijk idee van filosofie te restaureren, waarin de goddelijke openbaring en de rede – inclusief de positivistische wetenschap – harmoniëren. Ook dit onderzoek wordt verricht door dr. Femke Kok.

Het onderzoek naar het vierde onderwerp – de fundamentele aard van 'mind' – neigt naar de analytische metafysica. Hierin wordt speciale aandacht besteed aan problemen met de notie van een 'mentale eigenschap' zoals deze in veel hedendaagse literatuur gebruikt wordt. Het onderzoek zal eventueel worden uitgebreid met de bestudering van de verschillende debatten binnen de philosophy of mind en daarbuiten. Het betreft een (NWO) promotieonderzoek van drs. Frank van Caspel, getiteld 'Dynamisch Functionalisme en de ontologie van het mentale'.

In het onderzoek naar het vijfde onderwerp – Embodied Embodied Cognition – worden drie soorten onderzoek gecombineerd: (1) filosofisch-systematisch onderzoek naar het in de hedendaagse fenomenologie, philosophy of mind en cognitiewetenschap nog altijd actuele probleem van de relatie tussen ons bewustzijn/onze cognitie (het waarnemen, kennen en bewust worden van ons lichaam en onze wereld) en het lichaam/de wereld welke we waarnemen, kennen en waarvan we ons bewust worden; (2) historisch-exegetisch onderzoek naar de rol die Descartes' zogenaamde dualistische antwoord op bovengenoemd probleem speelt in het werk van de Franse fenomenoloog Maurice Merleau-Ponty (1908-1961), met name in de ontwikkeling van diens ideeën over de genoemde relatie tussen bewustzijn, lichaam en wereld; en (3) kritisch onderzoek naar de wijze waarop de hedendaagse philosophy of mind en cognitiewetenschap bovengenoemd probleem te lijf gaan in het programma van 'embodied embedded cognition', een theorie die een expliciet anti-cartesiaans alternatief probeert te formuleren voor het cognitivisme van de laatste decennia van de 20e eeuw, en daarbij in Merleau-Ponty een belangrijke medestander en inspiratiebron meent te vinden. Het betreft een (NWO) promotieonderzoek van drs. Carli Coenen, getiteld 'Embedding Embodied Cognition. Merleau-Ponty, Descartes and the Contemporary Embodied Cognition Debate'.

4.B *DISCIPLINE GESCHIEDENIS*

Het onderzoek binnen de discipline Geschiedenis wordt uitgevoerd onder het subthema 'Ruimten van de natie'. De natiestaat en nationale identiteit worden vaak beschouwd als vanzelfsprekend en onveranderlijk gegeven, zeker in Nederland waar de nationale grenzen sinds 1839 niet of nauwelijks zijn gewijzigd en gedeelde opvattingen over nationale identiteit sterk historisch verankerd zijn. Recente ontwikkelingen in binnen- en buitenland logenstraffen deze opvatting en maken duidelijk dat definities van natie en nationale identiteit eigenlijk alleen kunnen worden begrepen als dynamisch en vaak omstreden resultaat van politieke, sociale en culturele processen van betekenis- en waardetoekenning.

Het onderzoek van de historici richt zich op verschillende soorten ruimten waarin de Nederlandse natiestaat sinds ca. 1750 gestalte heeft gekregen. In de eerste plaats de *fysieke ruimte* (bv. grenzen, regio's, steden, waterwegen), die de politieke, economische, sociale en culturele ontwikkeling van de natie krachtig meebepaalt. In de tweede plaats de *institutionele ruimte*: het parlement en gemeentes, maar ook middenveldorganisaties als geleerde genootschappen of landbouworganisaties, of publieke instellingen als theaters. Met dergelijke instituties geven Nederlanders de natiestaat al generaties lang concreet gestalte. In de derde plaats de *imaginaire ruimte*: de mentale ruimte van gedeelde en omstreden symbolen, opvattingen en rituelen, door middel waarvan herinneringen (aan de tweede wereldoorlog of bijvoorbeeld het koloniale verleden) een blijvende invloed uitoefenen op het nationale zelfbeeld.

De vormgeving van de natiestaat wordt uitdrukkelijk bestudeerd in een bredere, transnationale en internationale ruimte. Er wordt onderzoek gedaan naar hoe Nederlanders zich hierbij vaak welbewust hebben laten inspireren door gelijksoortige ontwikkelingen in het buitenland. De constructie van de natie is immers nooit uitsluitend een nationaal project. Dit komt in het bijzonder tot uitdrukking in discussies en soms conflicten over de waarde en waardering van cultuur die in het verleden binnen de natiestaat zijn gevoerd en uitgevochten.

Het onderzoek binnen de discipline Geschiedenis krijgt concreet gestalte in drie meer specifieke onderzoeksthema's:

1 'De natiestaat als ruimte, praktijk en idee, 1750-1850'

In de periode 1750-1850 kreeg Nederland als natiestaat in veel opzichten zijn huidige vorm. Vanuit de discipline geschiedenis wordt onderzocht hoe dit proces zich voltrok als resultante van enkele fundamentele, en in belangrijke mate transnationale, verschuivingen in de drie genoemde soorten ruimten van Nederland als nieuwe staat. Elk afzonderlijk onderzoek concentreert zich op een van deze drie ruimten, maar belicht ook consequent de samenhang met de andere twee.

Het onderzoek naar de fysieke vormgeving van Nederland richt zich in het bijzonder op de ruimtelijke infrastructuur, met name de waterstaatsgeschiedenis. De nadruk ligt op de institutionele geschiedenis van het Nederlandse waterstaatsbeheer in Europese context en de impact van nieuwe, deels aan het buitenland ontleende bestuurlijke instituties, visies en praktijken op de fysieke verandering van het nationale (rivieren)landschap. Daarnaast wordt vanuit een cultuurhistorische invalshoek bijvoorbeeld bestudeerd hoe de beleving en waardering van grootschalige (water-gerelateerde) rampen van invloed zijn geweest op staatsvorming en de vormgeving van de natie als 'imagined community'. Dit onderzoek wordt verricht door dr. Toon Bosch.

De institutionele vormgeving van Nederland staat centraal in het onderzoek naar de Nederlandse en Amsterdamse bestuurlijke cultuur in de Franse tijd (1806-1813). Dit onderzoek richt zich op de manier waarop Nederlandse bestuursinstellingen in de periode 1806-1813 in opdracht van Napoleon werden aangepast en ingelijfd in het institutionele, maar deels ook imaginaire model van de moderne centralistische eenheidsstaat. Dit geldt in het bijzonder in de hoofdstad Amsterdam, maar steeds slechts tot op zekere mate: bestuurders moesten hun beleid voortdurend aanpassen aan lokale tradities, belangen en sociale structuren. Dit bij uitstek transnationale onderzoek wordt uitgevoerd door dr. Martijn van der Burg.

Het onderzoek naar de vormgeving van Nederland als imaginaire ruimte richt zich op de nationale geschiedschrijving en historische cultuur in de periode vanaf 1750. De grondgedachte is dat een natie uiteindelijk vooral een imaginaire ruimte is, waarin de verbeelding van een vermeend gedeeld verleden een centrale rol speelt. In dit onderzoek, uitgevoerd door prof.dr. Leo Wessels, wordt ook aandacht besteed aan de verhouding tussen lokale, regionale en nationale identiteit en de grote rol van religie als samenbindend en onderscheidend element.

2 'De modernisering van de natiestaat, 1850-2000'

Vanaf het einde van de negentiende eeuw maakte Nederland in tal van opzichten een proces van modernisering door. Hoewel door tijdgenoten vaak expliciet toegejuicht, vol hoge verwachtingen over de maakbaarheid van de toekomstige maatschappij, werd tegelijkertijd regelmatig aan het moderniseringsproces getwijfeld. Kwamen alle regio's en alle sociale groepen er wel voldoende in mee? Ging het moderniseringsproces niet ten koste van traditionele waarden, waar het Nederlandse volk nu juist zijn samenhang en identiteit aan ontleende? Waar ging die moderne maatschappij eigenlijk naartoe? Dit moderniseringsproces wordt bestudeerd vanuit het perspectief van de drie soorten ruimten van de natiestaat en hun onderlinge wisselwerking.

Het eerste project richt zich op het moderniseringsproces in negen Nederlandse regio's die tussen 1948-1951 door de Nederlandse overheid als 'ontwikkelingsgebied' werden aangewezen.

Met financiële injecties van de Marshall- gelden werd hier stevig geïnvesteerd in de modernisering van de regionale industrie, landbouw, ruimtelijke orde en maatschappij. In het onderzoek naar dit imaginaire concept van 'maakbaar Nederland' bestudeert dr. Frank Inklaar, samen met prof.dr. Leo Wessels, de ruimtelijke en institutionele geschiedenis van deze belangrijke fase in de regionale planning. Het onderzoek richt zich vooral ook op de strijd die al gauw losbarstte over de vermeende teloorgang van traditionele lokale, regionale en nationale waarden, die zich veelal concentreerde op de besteding van de vrijetijd en de vermeende 'Amerikanisering' van de Nederlandse (jeugd)cultuur.

Op het snijvlak van stadsgeschiedenis en plattelandsgeschiedenis bevindt zich de geschiedenis van Nederlandse groeigemeentes als Ede, die het onderwerp vormen van het onderzoek van dr. Janny Bloembergen. Is het een stad, is het een dorp, of beide? De bestuurders kwamen er niet altijd uit en zij stonden voor de vraag hoe men de traditionele waarden, instituties en ruimtegebruik van een religieus geörienteerde dorpgemeentschap in balans kon brengen met de moderne waarden, instituties en ruimtegebruik die door autochtone nieuwkomers uit de grote steden werden omarmd. En hoe gaf men daarbij een plek aan de waarden, instituties en ruimtegebruik van allochtone nieuwkomers? De onzekerheid van de bestuurders over deze kwesties had grote gevolgen voor de ruimtelijke, institutionele en imaginaire vormgeving van deze lokale gemeenschappen.

De modernisering van Nederland kreeg in de twintigste eeuw in belangrijke mate vorm door grootschalige interventies die vanuit de rijksoverheid, provincies en lokale besturen werden geïnitieerd. Maar er was uiteraard niet uitsluitend sprake van een ' top down' proces. Dr. Ronald Rommes bestudeert de maakbaarheid van Nederland vanuit het perspectief van boeren en andere plattelandsbewoners. Sinds het midden van de negentiende eeuw organiseerden zij zich op steeds professionelere wijze in een brede waaier aan organisaties om elkaar te steunen, de eigen belangen te behartigen en samen vorm te geven aan de modernisering van het platteland. Soms gebeurde dat in samenspraak en soms in conflict met nationale, regionale en lokale overheden, maar bijna altijd rond de terugkerende vraag: welke ruimtelijke, institutionele en imaginaire ruimtes – en waarden in het moderniseringsproces beschermd dienden te worden.

3 'Erfgoed en nationale identiteit in de 20e eeuw'

In de vormgeving van Nederland als imaginaire gemeenschap zijn twee historische episodes uiterst bepalend geweest: het verlies en het herstel van de nationale onafhankelijkheid tijdens de Duitse bezetting en, als spiegelbeeld, de kolonisatie en soevereiniteit van Nederlands Indië. Hoe de herinnering aan beide episodes – enthousiast, getroubleerd en traumatisch – hun stempel hebben gezet op de nationale identiteit vormt het derde thema van het historisch onderzoek.

Dr. Susan Hogervorst richt zich in haar onderzoek op de culturele herinnering aan de meest traumatische aspecten van de Tweede Wereldoorlog: de concentratiekampen en de bombardementen op grote steden als Rotterdam. Zij onderzoekt hoe verschillende instituties – zoals verenigingen van slachtoffers, overheden, erfgoedinstellingen of de geschiedwetenschap – hebben vormgegeven aan de herinnering aan de oorlog. Een belangrijk aspect daarbij vormen de manieren waarop het oorlogsverleden betekenis krijgt binnen een educatieve context. Met het analyseren van het overdragen van herinneringen aan volgende generaties, wordt enerzijds inzichtelijk welke waarde dit soort historische kennis in de samenleving speelt, en anderzijds hoe dit proces bijdraagt aan de vorming van identiteiten.

Dr. Caroline Drieënhuizen onderzoekt de omgang met de erfenis en het erfgoed van de

koloniale bezetting van Nederlands-Indië. Zij doet dit enerzijds vanuit het perspectief van de koloniale elite, die door middel van het verzamelen van met name etnografica vorm gaf aan haar eigen identiteit en status in zowel de kolonie als in de natiestaat. Anderzijds wordt aandacht besteed aan de worsteling van de musea met deze koloniale erfenis waaruit af te leiden valt welke waarde men toekende aan koloniaal erfgoed in de vormgeving van nationale identiteit in de postkoloniale periode.

4.C *DISCIPLINE KUNSTGESCHIEDENIS*

'Beeldvorming en identiteit'

Het onderzoek van de discipline Kunstgeschiedenis concentreert zich rond het subthema 'Beeldvorming en identiteit'. Bij de bestudering hiervan wordt aandacht besteed aan de (veranderingen in de) aard en de mate van waardering voor kunstenaars, kunstwerken, kunststromingen en het kunstenaarschap, vanaf de achttiende eeuw tot heden. Bovenal wordt onderzoek gedaan naar de grondslagen van deze waardering, die te vinden zijn in specifieke tijds- en plaatsgebonden denkbeelden, overtuigingen, oordelen en daden in zowel het artistieke als het bredere, cultuurhistorische (onder meer sociaal maatschappelijke, theologische en politieke) domein. Centraal staan de woorden en daden van een waaier aan spelers in het artistieke veld. Hiertoe behoden kunstenaars, kunsttheoretici, kunstcritici, museummedewerkers en kunst- en cultuurhistorici. Onderzocht worden

a het beeld dat zij zich vormden van de eigentijdse kunst (onder meer in samenhang met die uit het verleden en de toekomst) in relatie tot hun opvattingen over identiteit (die van henzelf, van een specifieke groep of van bijvoorbeeld een museale instelling) en het karakter van de cultuur, het land en de tijd waarin de kunst is vervaardigd;
b de manieren waarop deze opvattingen hun neerslag hebben gevonden in handelingen (in zowel de kunstproductie als de materiële omgang met de kunstvoorwerpen zelf) en gestalte hebben gekregen in teksten en visuele beeldtaal;
c de oorzaken van de veranderingen die deze opvattingen in de loop van de tijd hebben ondergaan.

Binnen het subthema 'Beeldvorming en identiteit' richt het onderzoek zich ten eerste op (1) de museale en kritische receptie van moderne kunst in Nederland van 1900 tot 1980, met speciale focus op musea en kunstkritiek als canonvormende instrumenten, (2) het verzamelen en tentoonstellen van moderne en hedendaagse kunst in Nederland (de relatie tussen museummodel, museumbeleid en museale enscenering), en (3) de biografische beeldvorming van moderne Nederlandse kunstenaars 1900-1980. Dit onderzoek wordt verricht door dr. Mieke Rijnders.

Ten tweede richt het onderzoek zich op (1) de ontwikkeling en waardering van de Nederlandse (bouw)beeldhouwkunst ca 1840-1980, (2) de theosofische en verwante invloed in de Nederlandse kunst en cultuur in de periode ca 1890-1940 en (3) de interdisciplinaire ontwikkelingen en canonvorming in de periode ca 1840-1980. Deze onderwerpen vormen het onderzoeksterrein van prof.dr. Ype Koopmans.

In het verlengde hiervan wordt, ten derde, door dr. Jos Pouls onderzoek verricht naar de manier waarop groepen en individuen, materieel (kunst, architectuur, landschap) uiting en vorm gaven aan hun religieuze identiteit. Het onderzoek gaat over religieuze kunstenaars – zowel kerkelijke als niet-kerkelijke en zowel 'traditionele' als 'moderne' – en hun worsteling met hun doelgroepen, publiek en opdrachtgevers en vooral met de moderniteit. De centrale vraag is hoe religie, spiritualiteit en (moderne) samenleving zich tot elkaar verhielden en of c.q. hoe ze met elkaar konden worden verzoend. Vanuit de achterliggende gedachte dat religieuze kunst en architectuur de materiële en artistieke neerslag vormen van een complex aan artistieke én niet-artistieke factoren – sociale, culturele, theologische en (kerk)politieke opvattingen, ontwikkelingen, waardes en conflicten – fungeert kunstgeschiedenis ook in dit onderzoek als ideeëngeschiedenis.

Ten vierde wordt binnen het thema 'Beeldvorming en identiteit' aandacht besteed aan de historiografie van de kunst en kunstgeschiedschrijving vanaf de achttiende eeuw tot heden met specifieke aandacht voor drie onderwerpen: (1) de receptiegeschiedenis, ofwel veranderingen in de waardetoekenning aan de kunst uit het verleden, haar historische ontwikkeling en haar rol in de cultuur, zoals deze zijn te traceren in tekst en beeld, (2) de opvattingen over de plaats en identiteit van de eigentijdse kunst in relatie tot de kunst en cultuur uit het verleden, en (3) de doorwerking van de historiografie op het huidige beeld van de vroegmoderne kunst en kunstgeschiedenis. Dit onderzoek naar de historiografie vormt het onderzoeksterrein van prof.dr. Paul van den Akker.

In het verlengde van dit vierde subthema wordt onderzoek gedaan naar de receptiegeschiedenis van het oeuvre en leven van Frans Hals vanaf de 17e eeuw tot heden door drs. Irmin Visser.

Met het subthema 'Beeldvorming en identiteit' profileert de discipline Kunstgeschiedenis zich als een coherente onderzoeksgroep. Enerzijds biedt het haar de mogelijkheid om een fundamentele rol te spelen in de verdere ontwikkeling van de interdisciplinaire samenwerking in het wetenschapsgebied Cultuurwetenschappen onder de paraplu van het thema 'Waarde en waardering van cultuur'. Anderzijds – of beter gezegd, tegelijkertijd – stelt het de discipline in de gelegenheid om vanuit de OU een bijdrage te leveren aan de uitvoering van de nationale kunsthistorische onderzoeksagenda *Perspectief: onderzoeksagenda Kunstgeschiedenis 2015-2020*, die eind 2014 door de OSK (de Onderzoekschool Kunstgeschiedenis, waarin ook de OU participeert) is opgesteld en landelijk gepresenteerd. Ook hierin wordt namelijk interdisciplinair onderzoek hoog in het vaandel gezet als een algemene trend: 'in toenemende mate gaat kunstgeschiedenis op een natuurlijke wijze verbindingen aan met aanpalende (maar toch duidelijk onderscheiden) wetenschapsgebieden als antropologie, cultuurgeschiedenis, literatuurgeschiedenis, mediastudies, muziekwetenschap, sociologie en theaterwetenschap'. De onderzoeksagenda is een antwoord op de dringendste aanbeveling van de KNAW Verkenningscommissie Kunstgeschiedenis, zoals geformuleerd in haar in 2013 gepubliceerde rapport *Verschilzicht: beweging in het kunsthistorisch onderzoek in Nederland*, om onderzoeksprioriteiten of zwaartepunten in het kunsthistorisch onderzoek te definiëren. (De verkenningscommissie was ingesteld vanwege een algemeen gevoelde behoefte aan bezinning op de waarde van de kunstgeschiedenis, haar object van onderzoek en haar benaderingswijzen.) Uiteindelijk heeft de OSK er vier benoemd in de nationale onderzoeksagenda, waarvan er een direct en een indirect te verbinden is met het onderzoeksthema 'Beeldvorming en identiteit' van de discipline Kunstgeschiedenis van de OU: 'Mediatie, recepetie, canonvormig en institutionalisering' (waarin het functioneren van de kunst binnen de maatschappij centrale aandacht krijgt) en 'Kunst als betekenisdrager' (waarin de kunst vanuit een transdisciplinaire benadering nadrukkelijk in een breed cultuurhistorisch perspectief wordt geplaatst).

4.D *DISCIPLINE LETTERKUNDE*

Het onderzoek van de discipline Letterkunde concentreert zich op twee thema's: 'Cultuurbemiddeling en cultuurparticipatie' en 'Literatuur als sociaal en esthetisch discours'.

1 'Cultuurbemiddeling en cultuurparticipatie'

Het thema 'Cultuurbemiddeling en cultuurparticipatie' is interdisciplinair van karakter en staat centraal in het onderzoek waarin wordt samengewerkt met de discipline Geschiedenis. Het omvat onderzoek naar de literaire publiekscultuur zoals die zich vanaf de negentiende eeuw in Nederland heeft ontwikkeld, mede in relatie tot de bredere marktstructuur en vrijetijdscultuur van de negentiende en twintigste eeuw. Onderzoek richt zich zowel op cultuur*bemiddeling* via nieuwe instituties, vormen van literaire kritiek en voorlichting, als op cultuur*participatie* van (nieuwe) lezersgroepen, steeds in relatie tot historische en sociale ontwikkelingen. Daarbij vormen parallelle tendensen in andere westerse landen een voortdurend aandachtspunt. Het onderzoek maakt gebruik van concepten en theorieën die in het kader van de recente cultuursociologie zijn ontwikkeld.

Onderzoek binnen dit thema richt zich dus niet op het traditionele domein van de 'hoge', officiële literatuur (de canon) maar vat de literaire cultuur op als een ruimer domein dat vorm krijgt in de handelingen, praktijken en onderlinge uitwisselingen van groepen actoren: producenten (schrijvers), bemiddelaars (uitgevers, critici), consumenten (lezers). Achterliggend is de idee (zie hiervoor) dat culturele, literaire waarden niet vaststaan en geen intrinsiek onderdeel uitmaken van cultuurproducten/literaire teksten, maar tot stand komen in complexe sociaal-culturele processen waarin tal van ideologische, ethische en economische factoren een rol spelen.

Binnen het thema 'cultuurbemiddeling en cultuurparticipatie' wordt onderzoek verricht naar de volgende concrete letterkundige onderwerpen/ deelthema's:
- Leescultuur in de negentiende en twintigste eeuw (leesgezelschappen, leeservaringen) door dr. Lizet Duyvendak
- 'Dutch Middlebrow Literature 1930-1940: Production, Distribution, Consumption' door prof. dr. Erica van Boven (NWO-onderzoeksproject waarin RUG, RUN en OU samenwerken; looptijd 2013-2017)
- 'Dutch Book Discussion Groups' door drs. Marjolein van Herten (promotieonderzoek)
- 'Dr. P.H. Ritter Jr., commissionair in letterkunde. Literatuurkritiek en cultuurbemiddeling in het interbellum' door Alex Rutten MA (promotieonderzoek, gerelateerd aan bovengenoemd NWO-project).

2 'Literatuur als sociaal en esthetisch discours'

Onder de noemer van 'Literatuur als sociaal en esthetisch discours' wordt onderzoek gedaan naar de betekenis en werking van literaire teksten in brede zin: de wijze waarop teksten, door hun bijzondere vormgeving, in specifieke contexten betekenis krijgen en hun werking in de cultuur uitoefenen, in historische, sociale of cultuurkritische zin. Hier wordt dus in het bijzonder gestalte gegeven aan de notie van de maatschappelijke betekenis van cultuuruitingen (zie hiervoor): het gaat om functies en

betekenissen van literatuur in de samenleving, zoals literatuur als bijzondere vorm van kennis, als houder van geheugen en herinnering, als kritische kracht, als aanjager van debatten, als instrument van maatschappelijke aansluiting of juist counterdiscourses. Een internationaal, intercultureel perspectief staat hier centraal. De concepten en methoden zijn ontleend aan moderne tekst- en discoursanalytische benaderingswijzen.

Binnen het thema 'Literatuur als sociaal en esthetisch discours' wordt onderzoek verricht naar de volgende concrete letterkundige onderwerpen/deelthema's:

- Literatuur en de multiculturele samenleving door dr. Sarah De Mul
- 'The Congo Free State across Language, Media, Culture', NWO Internationalisation of the Humanities project, looptijd 2014-2017. Hoofdaanvrager: OU (dr. Sarah De Mul) ism Upsalla Universiteit, Leeds University, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika Tervuren
- Negentiende-eeuwse literatuur in context (poëticale en discursieve (imagologische) analyse) en Buitenlandse literatuur in Nederland (de rol van buitenlandse literatuur in het Nederlandse literaire systeem) door dr. Jan Oosterholt
- Poëzie in de openbare ruimte door dr. Lizet Duyvendak
- De sociale betekenis van publieksromans in de eerste helft van de twintigste eeuw door prof. dr. Erica van Boven

5 Relatie onderzoek en (master)onderwijs

Het onderzoeksplan bouwt voort op de inhoudelijke herziening van het masteronderwijs in de afgelopen twee jaar op basis van de kennis en expertise van de gepromoveerde docenten. Ook al waren ze nog niet als zodanig benoemd, de disciplinaire subthema's en het overkoepelende, interdisiplinaire thema 'Waarde en waardering van cultuur' vormden al de uitgangspunten bij deze herziening. Ook in de toekomst zal het onderzoek de leidraad zijn in het masteronderwijs. Op deze wijze wordt enerzijds de mogelijkheid geboden aan getalenteerde, succesvolle afgestudeerden zich verder te bekwamen in het onderzoek via een promotietraject binnen het wetenschapsgebied CW. Anderzijds geeft het studenten met andere ambities de garantie de universiteit te verlaten met die kennis van en inzichten in het actuele cultuurhistorisch (disciplinaire en interdisciplinaire) onderzoek en de daarbij horende vaardigheden en attitudes, die tegenwoordig vereist zijn voor het uitoefenen van een breed scala aan werkzaamheden in de cultuurhistorische sector.

Op het gebied van de discipline Filosofie is de cursus 'Hedendaagse cultuuranalyses en cultuurkritieken' gekoppeld aan het subthema 'Het wijsgerige denken over mens en cultuur' en de cursus 'Darwins filosofische erfenis. De evolutie van cognitie, taal, cultuur en moraal' aan het subthema 'De wisselwerking tussen filosofie en wetenschap'. De cursus 'In het licht der rede' omvat elementen van beide subthema's.

Voor de discipline Geschiedenis zijn er vier cursussen die met het onderzoeksprogramma zijn verweven, te weten: 'Volop vertier! Vrije tijd en stedelijke cultuur 1870-2010', 'De koloniale ervaring vanuit letterkundig en historisch perspectief', 'Staats- en natievorming in Europa sinds de verlichting' en 'Hedendaagse cultuuranalyses en cultuurkritieken'

De door de discipline Kunstgeschiedenis aangeboden cursussen 'Kunsthistorisch ordenen. Orde en rangorde in de geschiedschrijving en museale presentatie' en 'Kunst en identiteit in het interbellum' zijn direct verbonden met het subthema 'Beeldvorming en identiteit'.

Op het gebied van de discipline Letterkunde sluiten de cursussen 'De eeuw van de lezers. Publiekscultuur in de 20e eeuw' en 'De negentiende-eeuwse roman' aan bij de subthema's 'Cultuurbemiddeling en cultuurparticipatie'. De cursus 'De koloniale ervaring vanuit letterkundig en historisch perspectief' heeft een expliciet interdisciplinair karakter en sluit aan bij het subthema 'Literatuur als sociaal en esthetisch discours' van Letterkunde en het onderzoek vanuit de discipline Geschiedenis.

6 Strategie en ambitie

Eind 2014 is een kleine werkgroep, of denkgroep in het leven geroepen die het interdisciplinaire onderzoek gaat concretiseren. Deze groep bestaat uit vertegenwoordigers van de vier disciplines onder voorzitterschap van de coördinator onderzoek. Een belangrijke taak van de denkgroep is de organisatie van een tweejaarlijks, interdisciplinair congres binnen het thema 'Waarde en waardering van cultuur' en de daaronder vallende subthema's. Hiermee wordt een traditie in het leven geroepen die in zekere zin met het succesvolle tweedaagse congres *Crisis! Repertoires van crisisbeleving in cultuurwetenschappelijk perspectief* is gestart, dat in november 2014 in het Allard Pierson museum werd gehouden. Het streven is om de lezingen van de toekomstige congressen onder OU-vlag te publiceren, waarbij de (bij voorkeur Engelstalige) artikelen ook door externe deskundigen zullen worden beoordeeld. Hiermee wil CW een serieus wetenschappelijk podium creëren waar onderzoekers van de OU en daarbuiten hun kennis uitwisselen en vervolgens nieuwe inzichten ontwikkelen en toegankelijk maken. Zodoende geeft de faculteit zichzelf de opdracht om een zichtbare, actieve rol te gaan spelen in het nationale en internationele interdisciplinaire cultuurwetenschappelijk onderzoek.

De faculteit wil ook de mogelijkheid scheppen dat de collega's van beide wetenschapsgebieden directer van elkaars onderzoek op de hoogte raken. Zo is CW uitgenodigd om te participeren in de zogenaamde Work in Progress (WIP) bijeenkomsten, een initiatief van het wetenschapsgebied RW. Tijdens deze informele bijeenkomsten brengt men in korte bijdragen het eigen lopend onderzoek onder de aandacht van collega's. De WIP is niet alleen een goed instrument voor kennisuitwisseling tussen de vier disciplines van CW, maar is ook voor de verkenning van eventuele samenwerkingsmogelijkheden tussen CW en RW.

Een ander onderzoekspodium vormen de promovendidagen. Deze worden sinds 2012 tweemaal per jaar georganiseerd voor de promovendi van alle vier disciplines. De najaarsdag wordt gewijd aan lopend onderzoek van de promovendi, de voorjaarsdag aan een gemeenschappelijk thema waarin de disciplinaire onderzoeksvragen en methoden nog sterker met elkaar worden verbonden.

7 Personele middelen

Binnen het wetenschapsgebied Cultuurwetenschappen heeft het wetenschappelijk personeel een formele onderzoekstaak, met uitzondering van personen in de functie van docent. Dit betreft UD's, UHD's en hoogleraren, van wie ieder geacht wordt 20% van de aanstelling aan onderzoek te besteden. Tijdens de jaarlijkse R&O gesprekken worden door de sectievoorzitters met ieder afspraken gemaakt over de onderzoekstaken, nadat – conform het faculteitsreglement – de coördinator onderzoek de sectievoorzitters heeft geïnformeerd over de kwaliteit van de inzet van de betrokkene. In de nabije toekomst zal worden gezocht naar een instrument om dit percentage te kunnen variëren al naar gelang de kwaliteit van de onderzoeker. Met een aantal nog niet gepromoveerde medewerkers met een UD functie zijn inmiddels afspraken gemaakt over een promotietraject, de voorwaarden daarvoor en de einddatum.

8 Prestatienorm en ambitie

Output van onderzoek wordt gerealiseerd aan de hand van vastgelegde publicatienormen, die worden vertaald naar individuele prestatie-eisen. De rapportage geschiedt aan de hand van jaarlijkse individuele opgave van medewerkers; hopelijk kan dit in de nabije toekomst worden gedaan via het digitaal onderzoeksinformatiesysteem CRIS. De coördinator onderzoek stelt het jaarlijks onderzoeksverslag op en beoordeelt de classificering van de opgegeven publicaties aan de hand van de vaste criteria, zoals geformuleerd in het op 2-9-2014 door het CvB vastgestelde rapport 'Registratie van onderzoeksoutput. Interne handleiding Open Universiteit 2014'.

9 Promotietrajecten

Buitenpromovendi

Het promotietraject voor buitenpromovendi bestaat uit drie fasen.

Voorfase: Via de website van de OU kan een kandidaat-onderzoeker informatie vinden over de voorwaarden voor toelating tot een promotietraject en over de verschillende fasen van dit traject. Een kandidaat-onderzoeker die zich aanmeldt, zal allereerst op deze informatie worden gewezen. Wanneer vervolgens uit de aanmelding van een kandidaat-onderzoeker blijkt dat het starten van een promotietraject in principe een reële optie is, wordt hij / zij door de coördinator onderzoek uitgenodigd voor een intakegesprek. In dit oriënterend gesprek wordt onder meer nagegaan (a) of de kandidaat aan de voorwaarden voor toelating tot het promotietraject voldoet, (b) of het onderwerp van het voorgenomen onderzoek aansluit bij het onderzoeksprogramma 'Waarde en waardering van cultuur' en bij de expertise van een van de zittende hoogleraren of uhd's, en (c) in hoeverre de kandidaat reële verwachtingen heeft ten aanzien van de tijdsinvestering die het afleggen van een promotietraject vereist en de wetenschappelijke kwaliteit die uiteindelijk moet worden geleverd. Voorafgaand aan het gesprek neemt de coördinator contact op met de betreffende hoogleraar om te bezien of deze het onderwerp kansrijk acht en in principe tijd kan vrijmaken voor begeleiding.

Wanneer het antwoord van de beoogde promotor positief is en de kandidaat-onderzoeker in het oriënterend gesprek aan de voorwaarden blijkt te voldoen, verzoekt de coördinator onderzoek de betreffende hoogleraar om een gesprek te arrangeren met de kandidaat. De coördinator onderzoek kan bij dit gesprek aanwezig zijn, maar dit is geen eis.

Fase 1: Wanneer de beoogde promotor en de kandidaat-onderzoeker tot overeenstemming komen, start Fase 1 met de ondertekening van een zogenaamd PhD1 contract door de kandidaat-onderzoeker en de OU. De kandidaat krijgt uiterlijk een jaar de tijd voor het schrijven van het onderzoeksvoorstel en weet zich verzekerd van een begeleiding hierbij. Deze begeleiding is echter beprekt: het onderzoeksvoorstel geldt immers als een proeve van bekwaamheid, op grond waarvan de beoogd promotor kan bepalen of de kandidaat in staat zal zijn tot een succesvolle afronding van een promotietraject. Minimaal elke drie maanden vinden evaluatiegesprekken plaats tussen de kandidaat en de beoogd promotor (en / of een eventuele begeleider). Na elk gesprek volgt de beslissing of de kandidaat-onderzoeker verder kan gaan (go / no go) om te voorkomen dat een ongeschikte kandidaat pas na een jaar te horen krijgt of hij / zij ongeschikt is.

Na voltooiing van het onderzoeksvoorstel (te bepalen door de beoogd promotor) wordt het voorstel voorgelegd ter beoordeling aan een collega-hoogleraar en de coördinator onderzoek. Hun oordelen worden teruggekoppeld aan de kandidaat en de beoogd promotor. Indien nodig herschrijft de kandidaat het voorstel op grond van de commentaren, waarna het voorstel – nu inclusief een opleidings- en begeleidingsplan - wordt ingediend bij de facultaire onderzoekscommissie.

Fase 2: Na goedkeuring van de facultaire onderzoekscommissie wordt het promotiecontract (PhD2) ondertekend en gaat het eigenlijke promotietraject van start.

Kwaliteitsbewaking promotietrajecten

Voor alle promovendi (interne promovendi en buitenpromovendi) geldt dezelfde kwaliteitsbewaking. Promovendi worden gekoppeld aan een hoogleraar-begeleider en een eventuele co-begeleider voor de dagelijkse gang van zaken. In het opleidings- en begeleidingsplan worden afspraken vastgelegd over o.a. de wijze van begeleiding en frequentie van gesprekken. De coördinator onderzoek voert minimaal eenmaal per jaar een gesprek met de hoogleraren over de begeleiding al dan niet in aanwezigheid van de promovendus. De uitkomst van dit gesprekt vorm de basis voor de informatie, die de coördinator over de kwaliteit van de inzet van de onderzoeker dient te verstrekken aan de sectievoorzitters met het oog op de R&O gesprekken (conform het faculteitsreglement artikel 21.7).

Na anderhalf jaar vindt een tussentijdse beoordeling van de promovendus plaats.Hij / zij maakt daartoe een dossier, waarin opgenomen (1) een kort verslag van de tot dan toe verrichte werkzaamheden (2) een uiteenzetting over de inhoud van het proefschrift-in-wording ten opzichte van het oorspronkelijke onderzoeksvoorstel (3) een concepthoofdstuk of andere substantieel tekstgedeelte en (4) een eventueel aangepaste planning van het verdere onderzoeksproces.

Het belangrijkste externe systeem van kwaliteitsbewaking wordt gevormd door de beoordeling van concept dissertaties door een beoordelingscommissie. Het promotiereglement voorziet in een deelname van minimaal tweee externe leden, van wie een hoogleraar.

Promovendi kunnen de coördinator onderzoek inschakelen wanneer zij problemen ervaren met de begeleiding.

10 Kwaliteitswaarborgen

De resultaten van het onderzoeksbeleid zijn zowel extern als intern onderwerp van periodieke evaluatie. Externe kwaliteitsbewaking op publicatieniveau is het peer-review systeem van het publicatiemedium. Daarbij dient te worden opgemerkt, dat veel tijdschriften in het CW-domein dit systemeen niet of nog niet hanteren. Op programmaniveau zijn er twee mechanismen. Ten eerste de periodieke rapportage en evaluatie ten overstaan van de rector van de OU en ten tweede de externe visitatie en midterm review rondes. De faculteit opteert voor een midterm review van het onderzoek van het CW-cluster in 2017.

Interne kwaliteitsbewaking geschiedt door de facultaire onderzoekscommissie. De coördinator onderzoek van het wetenschapsgebied CW en de coördinator onderzoek van het wetenschapsgebied RW vervullen beiden de voorzittersrol. Formeel heeft de onderzoekscommissie een adviserende functie naar de decaan.

juli 2015